

УДК 339.9

DOI: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2025.2.19>

JEL Classification: F15, K33, O31

Волощук К.Б.,

*д-р екон. наук, професор, професор кафедри економіки,
підприємництва, торгівлі та біржової діяльності,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0855-8781>*

Попович К.-Д.М.,

здобувач вищої освіти освітньо-наукового рівня
«Доктор філософії» спеціальності 051 «Економіка»,
ORCID: 0009-0003-5477-1265*

*Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»,
м. Кам'янець-Подільський*

КЛЮЧОВІ СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ІННОВАЦІЙ І РЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВІРНИХ ВІДНОСИН У ПРОЦЕСІ ПОГЛИБЛЕННЯ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ТА ЄВРОСОЮЗУ

Voloshchuk K.B.,

*dr.sc.(econ.), professor, professor at the department
of economy, entrepreneurship, trade and exchange activities,*

Popovych K.-D.M.,

*candidate for higher education of the educational and scientific level
“Doctor of Philosophy” specialty 051 “Economics”,
HEI “Podillia State University”, Kamianets-Podilskyi*

KEY STRATEGIC DIRECTIONS OF RESEARCH AND INNOVATION AND REGULATION OF CONTRACTUAL RELATIONS IN THE PROCESS OF DEEPENING TRADE AND ECONOMIC INTEGRATION OF UKRAINE AND THE EUROPEAN UNION

Постановка проблеми. Широкий набір інструментів для ухвалення рішень, заснованих на наукових дослідженнях, запропонований у програмі «Горизонт Європа», який охоплює весь спектр – від фундаментальних досліджень до проривних інновацій і практичного впровадження інновацій. Ключові стратегічні напрями досліджень та інновацій, а також зміцнення лідерських позицій ЄС у науково-інноваційному середовищі, розкриті у другому Стратегічному плані на 2025-2027 роки для забезпечення скоординованої діяльності у межах і поза межами Європейського Союзу та з метою підвищення ефективності інвестицій.

Україна, як асоційований учасник програми «Горизонт Європа», має повноправний доступ до реалізації відповідних проєктів у таких пріоритетних галузях, як зелений перехід, цифровізація, охорона здоров'я, соціальні інновації та інші. Тому великого значення для досліджень та інновацій набуває розширення можливостей освоєння нових ринків Європейського Союзу та оновлення торговельно-економічних відносин між Україною та ЄС, з урахуванням найбільш чутливих аспектів цієї взаємодії. Виникає також потреба вдосконалення внутрішньої економічної політики України, спрямованої на формування стратегічних напрямів досліджень та інновацій і регулювання договірних відносин у контексті поглиблення торговельно-економічної інтеграції України з Європейським Союзом, що є особливо актуальним в умовах війни та післявоєнної відбудови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання управління інноваційним розвитком підприємств, зокрема просування інноваційної продукції, державна компенсаційна політика, стратегічні напрями досліджень в умовах євроінтеграції та інноваційного відновлення України виступають предметом досліджень багатьох науковців. Серед них варто виокремити праці В. Геєця, Ю. Лупенка, Л. Федулової, В. Жука, М. Пугачова, О. Шпикуляка, А. Гуторова, О. Нечипоренко, К. Волощук, М. Семикіної, В. Волощук, А. Мостової, Д. Людвенка, О. Грищенко, С. Онишка, А. Князевича, Г. Міщук, С. Лучик, Л. Запірченко та ін. [1–9].

*Науковий керівник: Волощук К.Б. – д-р екон. наук, професор

Згідно з результатами дослідження, починаючи з моменту підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, частка ЄС у зовнішньоторговельному обороті України неухильно зростає, що свідчать про тенденцію переорієнтації зовнішньоекономічної діяльності України на європейські ринки. У цьому контексті автори досліджень наголошують на доцільності активізації зусиль, спрямованих на розвиток взаємовигідної співпраці між Україною та Європейським Союзом у межах досягнення стратегічної автономії ЄС [3–10].

Від моменту запуску програма «Горизонт Європа» сприяє досягненню наукової досконалості шляхом підтримки передових досліджень і цільових інвестицій, спрямованих на вирішення довгострокових глобальних викликів. Актуальність цих проблем не лише зберігається у другій частині реалізації програми «Горизонт Європа», а й посилюється на тлі сучасної геополітичної нестабільності [11–15].

Інноваційна активність підприємств не має сталого характеру, а її динаміка значною мірою зумовлюється зовнішніми факторами, зокрема воєнними подіями, фінансово-економічними та політичними кризами. Це вимагає подальших глибоких досліджень у зазначеному напрямі.

Постановка завдання. Мета статті полягає у виявленні та узагальненні змістових пріоритетів формування стратегічних напрямів досліджень та інновацій і регулювання договірних відносин у контексті поглиблення торговельно-економічної інтеграції України з Європейським Союзом.

Виклад основного матеріалу дослідження. Агресивна війна росії проти України та криза на Близькому Сході є прикладами геополітичних ситуацій, які створюють нові виклики для безпеки, демократії та ланцюгів постачання в усьому світі. Це також поставило під тиск амбіції зеленого та цифрового переходів ЄС. Водночас темпи зміни клімату прискорюються. Європа наразі є континентом світу, що найшвидше нагрівається, а це має значні соціально-економічні, екологічні та медичні наслідки. У майбутньому розвиток цифрових технологій, включаючи штучний інтелект (ШІ), визначатиме світ, у якому ми живемо. З цих причин першочерговою є потреба впровадження трансформаційних заходів для підтримки цілей Європейської зеленої угоди, цифрового переходу та підвищення конкурентоспроможності нашої промисловості.

Відповідно до правового регулювання, Стратегічний план 2025-2027 розроблено з метою підтримки реалізації спеціальної програми «Горизонт Європа» та забезпечення узгодженості між її робочими програмами, загальноєвропейськими та національними пріоритетами, формування стратегічних напрямів інноваційних досліджень і регулювання договірних відносин у контексті поглиблення торговельно-економічної інтеграції України з Європейським Союзом. Стратегічний план виконує функцію орієнтиру для політико-управлінських рішень в часі, спрямованих на: підтримку курсу зеленого та цифрового переходів, а також адаптацію до нових викликів у глобальному середовищі, що відображено на рис. 1.

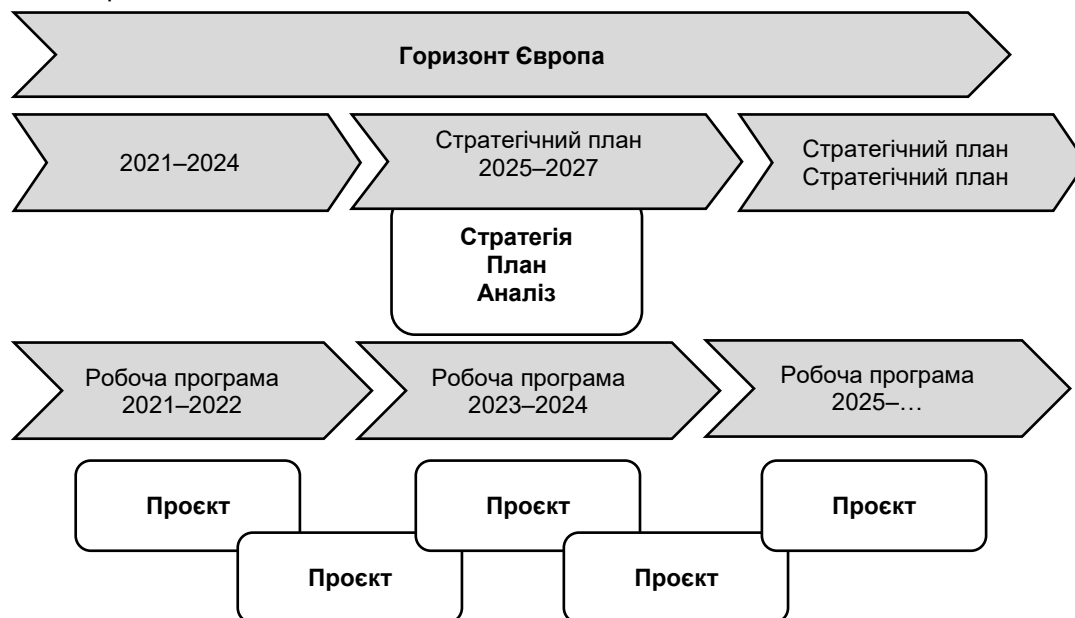

Рис. 1. Таймер впровадження програми «Горизонт Європа»

Джерело: сформовано авторами на основі [12–15]

Для реалізації програми «Горизонт Європа», крім планів на 2021–2024 та 2025–2027, можливе прийняття плану і робочих програм на наступні періоди часу. Стратегічний план ідентифікує наявні прогалини у фінансуванні сфери досліджень та інновацій, враховуючи здобутий досвід в межах

реалізації програми «Горизонт 2020», а також від початку функціонування програми «Горизонт Європа».

У документі окреслено:

- три ключові стратегічні напрями діяльності в галузі досліджень та інновацій, які передбачено реалізувати у 2025-2027 роках;
- 32 очікувані результати, пов'язані з науково-дослідною та інноваційною діяльністю в межах зазначеного періоду;
- засади створення Нового європейського фонду Баугаусу;
- дев'ять нових європейських партнерств, що реалізуються на основі спільних програм та співфінансування;
- визначення основних місій по стратегічних пріоритетах Європейського Союзу, а також аналіз досягнень перших років реалізації програми;
- підходи до міжнародного наукового співробітництва, із наголосом на відкритості, і водночас із забезпеченням безпеки досліджень.

Міжнародне співробітництво й надалі становитиме фундаментальну основу зусиль Європейського Союзу у таких стратегічних напрямках, як: забезпечення лідерства у процесах зеленого та цифрового переходів; ефективне реагування на глобальні виклики у сферах охорони здоров'я та довкілля; зміцнення стійкості й автономності Європи на міжнародній арені; просування відкритої стратегічної автономії. Одночасно з цим передбачено реалізацію заходів із захисту стратегічних інтересів ЄС, зокрема активів, безпеки та критичних інфраструктур, у випадках, коли це є необхідним для зниження ризиків, пов'язаних із безпекою дослідницької діяльності.

Забезпечення сталого та безпечного майбутнього потребує інтеграції технологічних, культурних і соціальних інновацій у процеси комплексної трансформації соціально-економічних систем. Досягнення цього вимагає колективних й інклюзивних дій на всіх рівнях – місцевому, регіональному, національному та глобальному. Такий підхід є необхідним для ініціювання та підтримки системних змін, зумовлених новими геополітичними викликами, а також для досягнення Цілей сталого розвитку, визначених ООН. Оновлений стратегічний план програми «Горизонт Європа» приділяє особливу увагу посиленню взаємодії з іншими інструментами фінансування ЄС та відповідними нормативно-правовими рамками. Це спрямовано на забезпечення синергії між різними фінансовими механізмами з метою максимізації наукового, економічного та суспільного впливу.

Стратегічний план також сприяє зміцненню Європейського дослідницького простору (ЄДП) та реалізації Нового європейського інноваційного порядку денного шляхом узгодження політичних ініціатив на різних рівнях управління. Це дозволяє ефективно впроваджувати спільні європейські пріоритети в галузі досліджень та інновацій, які візуалізовані на рис. 2.

Рис. 2. Пріоритети стратегічного плану Євросоюзу на 2025-2027 роки

Джерело: сформовано авторами на основі [12; 15]

Як видно із рис. 2, ЄС повинен спрямувати інвестиції в дослідження та інновації на вирішення проблеми зміни клімату та зміну тенденції скорочення природних ресурсів планети, одночасно забезпечуючи продовольчу та харчову безпеку. Цифрові технології відіграють ключову роль у тому, щоб зробити економіку та промисловість більш ресурсоефективними, менш забруднюючими, циркулярними та кліматично нейтральними. Аналогічно, зелений перехід енергетичного і

промислового секторів може допомогти протидіяти зростаючому попиту на енергію та природні ресурси, а також зменшити вплив цифрового сектору на навколишнє середовище. Як зелений, так і цифровий перехід, разом із новою геополітичною ситуацією та глобальними загрозами здоров'я суспільства, вимагають стійкої, конкурентоспроможної, інклюзивної та демократичної Європи.

Для досягнення амбіцій ЄС, відображених у нових ключових стратегічних орієнтаціях, також важливо терміново захистити відкриту стратегічну автономію Європи та забезпечити її провідну роль у розробці та впровадженні критично важливих і нових технологій. Це міжгалузеві пріоритети, які включені до всіх ключових стратегічних напрямів.

Усі шість кластерів у рамках II ступеня програми «Горизонт Європа», а також усі заходи в рамках I ступеня, III ступеня та частини «Розширення участі та зміцнення Європейського наукового простору» підтримуватимуть кожен із трьох ключових стратегічних напрямків, щоб максимізувати інтеграцію та синергію у відповідних тематичних областях, а також забезпечити високий та сталий рівень впливу. Хоча деякі кластери тематично тісніше пов'язані з певним ключовим стратегічним напрямком, усі вони роблять свій внесок у кожен з них.

Зелений і цифровий переходи є взаємопов'язаними процесами, що розглядаються як взаємодоповнюючі та потенційно синергічні у створенні стійких рішень для майбутнього. Успішна реалізація цифрового переходу, таким чином, є критично важливою умовою для ефективного сприяння зеленому переходу. Враховуючи високий рівень конкурентоспроможності Європи в галузі цифрових досліджень, міждисциплінарні наукові підходи можуть забезпечити вагомі екологічні переваги. Це особливо актуально для таких сфер, як інтелектуальне сільське господарство, моніторинг рибальства, досягнення нульового рівня забруднення, формування кліматично нейтральної промисловості та розвиток циркулярної економіки.

Запровадження комплексного підходу, від фундаментальних досліджень до розробки інноваційних рішень, є визначальним чинником для розвитку новітніх цифрових технологій. Такий підхід дозволяє своєчасно виявляти критичні технології та стратегічно важливі сектори, оцінювати їхній вплив і усувати вразливі місця. Одночасно відповідальне використання трансформаційного потенціалу передових технологій, зокрема штучного інтелекту, в наукових дослідженнях, промисловості та суспільному житті, є ключовим для збереження конкурентних переваг Європи та підвищення її спроможності ефективно реагувати і усувати сучасні суспільні виклики.

У цьому контексті особливе значення мають культурні та креативні індустрії, які сприяють розвитку людського капіталу, стимулюють інноваційну активність і підвищують конкурентоспроможність. Вони створюють умови для самореалізації, відповідальності громадян за власний розвиток і забезпечують потенціал для інклюзивного та сталого економічного зростання.

Дослідження та інновації відіграють визначальну роль у підтримці моделі економічного зростання Європейського Союзу, передбаченої Промисловим планом «Зеленої угоди». Вони спрямовані на підвищення конкурентоспроможності європейської промисловості шляхом забезпечення виробництва з нульовим рівнем забруднення та створення якісних робочих місць. Крім того, дослідження сприяють розробці нових ефективних рішень, що дозволяють масштабувати виробничі потужності ЄС для впровадження необхідних технологій і продуктів, орієнтованих на досягнення амбітних кліматичних цілей. При цьому дотримуються екологічні межі планети, забезпечуються гідні умови праці, а також реалізуються принципи екологічної та соціальної справедливості.

Також важливими є зміцнення демократії, захист європейських цінностей, прав людини та принципу верховенства права. В умовах сучасних демографічних трансформацій, високого рівня мобільності та масштабних міграційних процесів актуальним є сприяння інтеграції біженців і мігрантів у європейське суспільство. Розширення можливостей для легальної міграції може стати дієвим інструментом для вирішення проблеми дефіциту кваліфікованої робочої сили, необхідної для реалізації зеленого та цифрового переходів.

На відміну від Європейського Союзу, повномасштабна війна призвела до руйнування третини економіки України та тимчасового блокування традиційних торговельних маршрутів. Мільйони громадян були змушені залишити територію держави, рятуючись від бойових дій. Водночас українські виробники оперативно переорієнтувалися на ринок ЄС, який у відповідь на це в односторонньому порядку скасував більшість залишкових торговельних бар'єрів для українського імпорту, ініціював створення «Шляхів солідарності» для транзиту української продукції до третіх країн, надав Україні статус країни-кандидата на вступ до ЄС і розпочав офіційні переговори щодо членства. Попри безпрецедентну підтримку з боку ЄС, перед українським бізнесом постають не менш масштабні виклики. В умовах глибокої соціально-економічної кризи та загроз національній безпеці суб'єкти господарювання змушені у прискореному режимі адаптуватися до складних регуляторних і ринкових умов майбутнього повноправного членства в ЄС.

Своєю чергою, і сам Європейський Союз зазнає істотних трансформацій. Посилення геополітичної напруги між провідними акторами світової економіки виявило серйозні вразливості ЄС у сфері економічної безпеки та стійкості. Залежність від імпорту критично важливої сировини та

матеріалів із країн, що не поділяють цінностей ЄС, становить потенційну загрозу для збереження його конкурентних позицій. Торговельні конфлікти призводять до руйнування усталених ланцюгів створення доданої вартості, що зумовлює потребу їх оперативної перебудови.

Крім того, Європейський Союз втрачає провідні позиції в низці інноваційних галузей та стикається з нагальною необхідністю зміцнення сектору безпеки й оборони, у тому числі через розвиток власного оборонно-промислового комплексу. Усі ці процеси мають супроводжуватися збереженням динаміки в досягненні кліматичних цілей, що передбачає значні інвестиції в енергетичну трансформацію та структурну модернізацію промисловості.

На цьому тлі Європейський Союз дедалі чіткіше усвідомлює потребу в переосмисленні своєї ролі у світовій системі через призму концепції відкритої стратегічної автономії, як здатності самостійно визначати економічні пріоритети та формувати міжнародний порядок відповідно до власних стратегічних інтересів і ціннісних орієнтирів.

Співпраця між Україною та Європейським Союзом зберігає ознаки асиметричності, що обумовлено переважанням сировинної складової в українському експорті. Зокрема, на сільськогосподарську продукцію (зернові культури, олії, м'ясо птиці тощо) припадає 48 % загального експорту. Натомість імпорт з країн ЄС представлений переважно товарами з високою доданою вартістю, що спричиняє суттєвий торговельний дисбаланс: у 2023 році дефіцит торговельного балансу України з ЄС досяг 9,1 млрд доларів США.

У межах дослідження було виокремлено три стратегічні напрями подальшого розвитку співпраці. Перший із них полягає в забезпеченні ЄС критично важливими та стратегічними ресурсами. Україна володіє покладами 24-х з 34-х видів корисних копалин, які Європейський Союз класифікує як незамінні для розвитку високотехнологічних галузей і досягнення цілей «зеленого» переходу.

Другий стратегічний напрям передбачає посилення промислового потенціалу та підвищення конкурентоспроможності Європейського Союзу в низці передових галузей промисловості. До таких сфер належать оборонно-промисловий комплекс, інформаційно-комунікаційні технології та аерокосмічна промисловість – саме ті галузі, в яких, як було відзначено, ЄС втратив провідні позиції на глобальному ринку. Ідентифіковано конкретні категорії товарів, виробництво яких в Україні може замінити частину імпорту на ринках ЄС: металургійна продукція, хімічні добрива, вироби деревообробної промисловості, меблі, трактори, автобуси, електротехнічна продукція [11].

Третій напрям пов'язаний із забезпеченням продовольчої безпеки Європейського Союзу. Україна зарекомендувала себе як стабільний і надійний постачальник аграрної продукції, займаючи третє місце серед постачальників, випереджаючи, зокрема, Бразилію та Велику Британію. У довгостроковій перспективі, у контексті інтеграції до Європейського Союзу, Україна здатна запропонувати оновлену модель аграрного виробництва, зорієнтовану на інновації та зростання конкурентоспроможності. Водночас вона може сприяти зниженню залежності ЄС від імпорту харчових продуктів з третіх країн. Український аграрний потенціал здатен виконувати стабілізуючу функцію на ринку продовольства ЄС, сприяючи зміцненню його внутрішньої продовольчої безпеки.

Запровадження ефективної моделі економічної інтеграції між Україною та Європейським Союзом здатне суттєво зменшити майбутні витрати ЄС на підтримку України після її вступу до Союзу. Згідно з оцінками Німецького економічного інституту (2023), у разі приєднання України до ЄС обсяг фінансування, необхідного для реалізації політики згуртування, міг становити від 50 до 90 мільярдів євро протягом п'ятирічного періоду для країн-донорів Євросоюзу.

За результатами економічного моделювання взаємовигідна інтеграція може забезпечити подвоєння ВВП України впродовж десятиліття, а також суттєво трансформувати структуру національного виробництва та зовнішньої торгівлі. Загалом така трансформація сприятиме створенню близько 815 тис. нових робочих місць. Крім того, очікується відповідне істотне скорочення розриву у валовому національному доході на душу населення між Україною та країнами ЄС, що матиме прямий вплив на зниження витрат ЄС у межах реалізації політики згуртування.

Нами визначені на основі SWOT-аналізу за SMART-підходом конкретні цілі розвитку досліджень та інновацій в контексті євроінтеграції України до 2030 р. (табл. 1).

SMART-цілі охоплюють можливості зростання фінансування більш 1 % від ВВП, інноваційної активності більш як 20 % бізнес-структур, частки інноваційної продукції вище 12 %, створення 5-ти регіональних хабів інфраструктурного розвитку та міжнародну інтеграцію шляхом реалізації більш як 100 проєктів на рік.

Для досягнення очікуваних результатів у процесі переговорів з Європейським Союзом уряд України має акцентувати увагу на стратегічних перевагах економічної співпраці, серед яких: сприяння досягненню відкритої стратегічної автономії ЄС через застосування практик френдшорингу та ніршорингу, а також залучення інвестицій у розвідку та видобуток критично важливих сировинних ресурсів в Україні для відновлення економіки, задоволення потреб зеленого переходу та промислової модернізації в ЄС.

Таблиця 1

Конкретні SMART-цілі розвитку досліджень та інновацій в умовах євроінтеграції України

Ціль	Specific	Measurable	Achievable	Relevant	Time-bound
1. Фінансування науки	Збільшити обсяг державного фінансування	≥1 % ВВП	Так	Ключ до сталості	до 2030 р.
2. Інноваційна активність	Стимулювати бізнес	≥20 % активних	Так	Підвищення конкурентоспроможності	до 2030 р.
3. Інноваційна продукція	Розширити впровадження	≥12 % обсягу реалізації	Так	Прямий ефект науки	2027–2030 рр.
4. Регіональні хаби	Створити 5 центрів в регіонах	≥5 хабів	Так	Децентралізація	до 2028 р.
5. Інтеграція	Сформувати механізм участі	≥100 проєктів/рік	Так	Міжнародна інтеграція	до 2026 р.

Джерело: розроблено авторами на основі [1–15]

Вважаємо, що активне залучення українського промислового та аграрного секторів до економічного простору ЄС сприятиме поступовому скороченню розриву в рівнях доходів між Україною та середнім показником по ЄС, що, своєю чергою, дозволить знизити фінансове навантаження на механізми політики згуртування після набуття Україною повноправного членства.

Висновки з проведеного дослідження. Встановлено, що дослідження та інновації виступають системоутворюючими чинниками трансформації економічної моделі Європейського Союзу, сприяючи реалізації стратегічних цілей зеленої та цифрової трансформації забезпечують не лише зростання конкурентоспроможності, але й стійкість до зовнішніх та внутрішніх викликів.

Визначено, що взаємодія між Україною та ЄС у сфері досліджень та інновацій має бути заснована на принципах взаємовигідного партнерства, що охоплює доступ до фінансових інструментів програми «Горизонт Європа», синхронізацію нормативно-правових стандартів, створення спільних інституцій та підтримку трансферу технологій, забезпечуючи синергію між європейськими і національними стратегічними планами як ключової умови ефективної участі в програмі «Горизонт Європа». Зміцнення горизонтальних зв'язків між політикою в сфері інновацій, промисловості, безпеки та клімату забезпечує стійкість до кризових явищ, формує основу стійкого інклюзивного зростання.

Окреслено, що дослідження та інновації виступають ключовими чинниками формування нової моделі стійкого економічного зростання Європейського Союзу, особливо в умовах переходу до кліматично нейтральної, цифрової та соціально орієнтованої економіки, що створює інституційні та фінансові умови для розвитку інноваційного потенціалу на основі відкритості, інклюзивності та стратегічної автономії.

Розкрито можливість інтегрування України в європейський дослідницький простір шляхом гармонізації національної політики у напрямку можливості зростання фінансування більш 1 % від ВВП, інноваційної активності більш як 20 % бізнес-структур, частки інноваційної продукції вище 12 % у відповідності з ключовими пріоритетами ЄС, а також через розбудову спільних інноваційних кластерів, регіональних хабів, екосистем, реалізації більш як 100 проєктів на рік, трансферу технологій та виробництва товарів подвійного призначення,

Доведено, що поглиблення торговельно-економічної інтеграції України з ЄС вимагає чітко структурованого підходу до регулювання договірних відносин, передбачає нормативну гармонізацію, розвиток інституційної спроможності у сфері контрактного права, захисту прав споживачів, технічного регулювання, дотримання екологічних і трудових стандартів ЄС, потребує системної підготовки кадрів, правового супроводу та розбудови інфраструктури правового захисту, включаючи досудове врегулювання спорів, арбітраж, медіацію та цифрову сертифікацію контрактів. Поєднання стратегічних напрямів досліджень із якісним регулюванням договірних відносин формує передумови повноцінної інтеграції України до європейського економічного простору, сприяє побудові конкурентоспроможної, інноваційної економіки, здатної генерувати стале зростання.

Література

1. Інноваційні засади управління людськими ресурсами: можливості, виклики, пріоритети досягнення соціально-економічної безпеки : колективна монографія / за наук. ред. д.е.н., професора Г. Ю. Міщук. Рівне : НУВГП, 2020. 408 с.
2. Мотиваційні механізми розвитку економіки на етапі євроінтеграції : колективна монографія / Семикіна М. В., Лучик С. Д., Запірченко Л. Д. та ін. Кропивницький : ЦНТУ, 2022. 281 с.
3. Voloshchuk K., Voloshchuk Yu., Voloshchuk V. Current state and prospects of business process management in innovative development of Ukraine. *Anti-crisis management: global trends and national peculiarities* : Scientific monograph. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2022. P. 90-109. URL: <https://surl.lt/ignvbg> (дата звернення: 10.04.2025).

4. Волощук К. Б., Волощук В. Р. Інноваційні зміни розвитку підприємництва на міжнародному рівні та експортного контролю за товарами (технологіями) подвійного використання. *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск № 64. URL: <https://surl.li/lbwbttr> (дата звернення: 10.04.2025).
5. Гуторов А. О., Мостова А. Д. Цифрова трансформація торгівлі у продовольчому секторі економіки України : монографія. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2024. 153 с.
6. Організаційно-економічні засади оцінювання впливу військової агресії та компенсаційної політики на розвиток аграрного підприємництва в Україні : монографія / Пугачов М. І., Жук В. М., Шпикуляк О. Г. та ін. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2024. 308 с.
7. Стратегічні напрями інклюзивного розвитку інвестиційного та матеріально-технічного забезпечення аграрного бізнесу : монографія / за заг. ред. О. В. Захарчука. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2024. 248 с.
8. Mamchur V., Studinska G. Brand as an innovative component of the development of the agrarian sphere. *Challenges regarding innovation and intellectual property in the agri-food sector within the context of sustainable development and European integration* : monograph. Kyiv : NSC "IAE", 2024. 107-121 p.
9. Прогноз виробництва сільськогосподарської продукції в Україні у 2025 році / за ред. Ю. О. Лупенка, О. М. Нечипоренка. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2025. 24 с.
10. Наука, технології та інновації. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 10.04.2025).
11. Україна може стати ключовим партнером у забезпеченні стратегічної автономії ЄС – дослідження. URL: <https://surl.li/mljqzw> (дата звернення: 12.04.2025).
12. Horizon Europe strategic plan 2025-2027 for research and innovation to underpin journey to a green, digital and resilient future. URL: <https://surl.cc/ukojif> (дата звернення: 15.04.2025).
13. Майбутнє європейської конкурентоспроможності – Стратегія конкурентоспроможності для Європи. URL: <https://surl.cc/yoflju> (дата звернення: 11.04.2025).
14. Урсула фон дер Ляен назвала розширення ЄС «основним пріоритетом» нової Єврокомісії. URL: <https://euneighbourseast.eu/uk/news/latest-news/ursula-fon-der-lyayen-nazvala-rozshyrennya-yes-osnovnym-priorytetom-novoyi-yevrokomisiyi/> (дата звернення: 10.04.2025).
15. Нові цілі та плани програми «Горизонт Європа». URL: <https://icd.kpi.ua/?p=17793> (дата звернення: 05.04.2025).

References

1. Mishchuk, H.Yu. (Ed.) (2020), *Innovatsiini zasady upravlinnia liudskymy resursamy: mozhlyvosti, vyklyky, priorytety dosiahnennia sotsialno-ekonomichnoi bezpeky* [Innovative principles of human resource management: opportunities, challenges, priorities of achieving socio-economic security], coll. monograph, NUVHP, Rivne, Ukraine, 408 p.
2. Semykina, M.V., Luchyk, S.D., Zapirchenko, L.D. et al. (2022), *Motyvatytsiini mekhanizmy rozvytku ekonomiky na etapi yevrointehratsii* [Motivational mechanisms of economic development at the stage of European integration], coll. monograph, TsNTU, Kropyvnytskyi, Ukraine, 281 p.
3. Voloshchuk, K., Voloshchuk, Yu. and Voloshchuk, V. (2022), "Current state and prospects of business process management in innovative development of Ukraine", In: *Anti-crisis management: global trends and national peculiarities: Scientific monograph*, Baltija Publishing, Riga, Latvia, pp. 90-109, available at: <https://surl.li/lgnvbg> (access date April 10, 2025).
4. Voloshchuk, K.B. and Voloshchuk, V.R. (2024), "Innovative changes in the development of entrepreneurship at the international level and export control of dual-use goods (technologies)", *Ekonomika ta suspilstvo*, Issue no. 64, available at: <https://surl.li/lbwbttr> (access date April 10, 2025).
5. Hutorov, A.O. and Mostova, A.D. (2024), *Tsyfrova transformatsiia torhivli u prodovolchomu sektori ekonomiky Ukrainy* [Digital transformation of trade in the food sector of Ukraine's economy], monograph, NNTs "IAE", Kyiv, Ukraine, 153 p.
6. Puhachov, M.I., Zhuk, V.M., Shpykuliak, O.H. et al. (2024), *Orhanizatsiino-ekonomichni zasady otsiniuvannia vplyvu viiskovoi ahresii ta kompensatsiinoi polityky na rozvytok ahrarynoho pidpriemnytstva v Ukraini* [Organizational and economic principles of assessing the impact of military aggression and compensation policy on the development of agrarian entrepreneurship in Ukraine], monograph, NNTs "IAE", Kyiv, Ukraine, 308 p.
7. Zakharchuk, O.V. (Ed.) (2024), *Stratehichni napriamy inkliuzyvnoho rozvytku investytsiinoho ta materialno-tekhnichnoho zabezpechennia ahrarynoho biznesu* [Strategic directions of inclusive development of investment and material-technical support of agrarian business], monograph, NNTs "IAE", Kyiv, Ukraine, 248 p.
8. Mamchur, V. and Studinska, G. (2024), *Brand as an innovative component of the development of the agrarian sphere*. Challenges regarding innovation and intellectual property in the agri-food sector within the context of sustainable development and European integration: monograph, NSC "IAE", Kyiv, Ukraine, pp. 107-121.
9. Lupenko, Yu.O. and Nechyporenko, O.M. (Eds.) (2025), *Prohnoz vyrobnytstva silskohospodarskoi produktsii v Ukraini u 2025 rotsi* [Forecast of agricultural production in Ukraine for 2025], NNTs "IAE", Kyiv, Ukraine, 24 p.

10.State Statistics Service of Ukraine (2024), "Science, technologies and innovations", available at: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (access date April 10, 2025).

11."Ukraine may become a key partner in ensuring the EU's strategic autonomy – research", available at: <https://surl.li/mljqzw> (access date April 12, 2025).

12.Horizon Europe strategic plan 2025-2027 for research and innovation to underpin journey to a green, digital and resilient future, available at: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_1572 (access date April 15, 2025).

13."A competitiveness strategy for Europe – The future of European competitiveness", available at: <https://surl.cc/yoflju> (access date April 11, 2025).

14.Ursula von der Leyen calls EU enlargement a "core priority" for her new Commission in 2024-2029, available at: <https://eunighbourseast.eu/uk/news/latest-news/ursula-fon-der-lyayen-nazvala-rozshyrennya-yes-osnovnym-priorytetom-novoyi-yevrokomisiyi/> (access date April 10, 2025).

15."New objectives and plans of Horizon Europe programme", available at: <https://icd.kpi.ua/?p=17793> (access date April 05, 2025).

Волощук К.Б., Попович К.-Д.М.

КЛЮЧОВІ СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ІННОВАЦІЙ І РЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВІРНИХ ВІДНОСИН У ПРОЦЕСІ ПОГЛИБЛЕННЯ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ТА ЄВРОСОЮЗУ

Мета. Виявлення та узагальнення змістових пріоритетів формування стратегічних напрямів досліджень та інновацій, регулювання договірних відносин у контексті поглиблення торговельно-економічної інтеграції України з Європейським Союзом.

Методика дослідження. У процесі дослідження використано загальнонаукові та спеціальні методи. Зокрема, метод причинно-наслідкового аналізу надав змогу виявити джерела формування стратегічних підходів у контексті змін, що відбуваються в сучасних умовах. Метод структурно-логічного аналізу дозволив уточнити змістові напрями глобального співробітництва, а також охарактеризувати особливості диференціації підходів регулювання договірних відносин у контексті поглиблення торговельно-економічної інтеграції України з Європейським Союзом.

Серед загальнонаукових методів були застосовані: аналітичні – для оцінки розвитку науки, технології та інновації України і країн Європейського Союзу, статистичні методи, кон'юнктурний аналіз – при визначенні ознак асиметричності, обумовленої переважанням сировинної складової в українському експорті, економічного моделювання – для виявлення розриву у валовому національному доході на душу населення між Україною та країнами ЄС та прямого впливу на зниження витрат ЄС у межах реалізації політики згуртування, узагальнення – при ідентифікації конкретних категорій товарів, виробництво яких в Україні може замінити частину імпорту на ринках ЄС, аналогій – для конкретизації SMART-цілей розвитку досліджень та інновацій в умовах євроінтеграції України, синтез – для оцінки нових можливостей локалізації виробництва в Україні та залучення інвестицій під європейські стандарти в дослідження та інновацій для відновлення економіки та гіпотетичний підхід до нових форматів співпраці, френдшорингу, ніршорингу.

Результати дослідження. Сформовано інноваційну модель економічного зростання ЄС в умовах геополітичної напруги, яка передбачає зниження залежності від третіх країн, активізацію френдшорингу та нарощування внутрішнього виробничого і технологічного потенціалу. У цьому контексті визначена роль України як стратегічного партнера у сфері постачання критично важливої сировини, продовольства та розвитку промислової кооперації.

Встановлено, що інтеграція України до європейського науково-інноваційного простору вимагає системного підходу, заснованого на принципах відкритої стратегічної автономії ЄС через спільні розробки та реалізацію політик, що охоплюють критичні сектори – зокрема енергетику, цифрові технології, оборонну промисловість, продовольчу безпеку та сталий розвиток.

Доведено необхідність розвитку механізмів договірних відносин, враховуючи нові формати співпраці, френдшоринг, ніршоринг, створення спільних підприємств, індустріальних альянсів та інтегрованих ланцюгів доданої вартості, нові можливості для локалізації виробництва в Україні та залучення інвестицій під європейські стандарти в дослідження та інновацій для відновлення економіки.

Наукова новизна результатів дослідження. Набуло подальшого розвитку формування ключових стратегічних пріоритетів досліджень та інновацій з метою зміцнення європейського і розширення українського дослідницького простору шляхом узгодження ініціатив на різних рівнях на основі регулювання стабільних та передбачуваних договірних відносин з визначальним чинником взаємної довіри до бізнес-середовища та рівноцінності українсько-європейських партнерів у контексті поглиблення торговельно-економічної інтеграції України з Європейським Союзом.

Практична значущість результатів дослідження. Результати проведеного дослідження можуть стати науковим підґрунтям розвитку механізмів договірних відносин у процесі поглиблення торговельно-економічної інтеграції України до ЄС, а впровадження практичних рекомендацій дасть змогу істотно скоротити розрив у ВВП на душу населення в Україні та країнах ЄС.

Ключові слова: Україна, Європа, стратегічні напрями, дослідження, інновації, регулювання договірні відносини, торгівля, економіка, інтеграція.

Voloshchuk K.B., Popovych K.-D.M.

KEY STRATEGIC DIRECTIONS OF RESEARCH AND INNOVATION AND REGULATION OF CONTRACTUAL RELATIONS IN THE PROCESS OF DEEPENING TRADE AND ECONOMIC INTEGRATION OF UKRAINE AND THE EUROPEAN UNION

Purpose. The aim of the article is to identify and summarize the substantive priorities for the formation of strategic directions of research and innovation, to regulate contractual relations in the context of deepening trade and economic integration of Ukraine with the European Union.

Methodology of research. In the process of research, general scientific and special methods were used. In particular, the method of cause-and-effect analysis made it possible to identify the sources of the formation of strategic approaches in the context of changes taking place in modern conditions. The method of structural and logical analysis made it possible to clarify the substantive directions of global cooperation, as well as to characterize the features of the differentiation of approaches to the regulation of contractual relations in the context of deepening trade and economic integration of Ukraine with the European Union.

The following methods were used among the general scientific: analytical – to assess the development of science, technology and innovation in Ukraine and the European Union countries, statistical methods, conjunctural analysis – to identify signs of asymmetry due to the predominance of the raw material component in Ukrainian exports, economic modelling – to identify the gap in gross national income per capita between Ukraine and the EU countries and the direct impact on reducing EU spending within the framework of the implementation of cohesion policy, generalization – to identify specific categories of goods, the production of which in Ukraine can replace part of imports on EU markets, analogies – to specify SMART goals for the development of research and innovation in the context of Ukraine's European integration, synthesis – to assess new opportunities for localizing production in Ukraine and attracting investments under European standards in research and innovation for the recovery of the economy and a hypothetical approach to new formats of cooperation, friendshoring, and nirshoring.

Findings. An innovative model of EU economic growth in the context of geopolitical tension was formed, which involves reducing dependence on third countries, activating friendshoring and building up internal production and technological potential. In this context, the role of Ukraine as a strategic partner in the supply of critically important raw materials, food and the development of industrial cooperation was defined.

It was established that the integration of Ukraine into the European scientific and innovative space requires a systemic approach based on the principles of open strategic autonomy of the EU through joint development and implementation of policies covering critical sectors - in particular energy, digital technologies, defence industry, food security and sustainable development.

The need to develop mechanisms for contractual relations was proven, taking into account new formats of cooperation, friendshoring, nirshoring, the creation of joint ventures, industrial alliances and integrated value chains, new opportunities for localization of production in Ukraine and attracting investments under European standards in research and innovation for economic recovery.

Originality. The formation of key strategic priorities for research and innovation in order to strengthen the European and expand the Ukrainian research space by coordinating initiatives at various levels on the basis of regulating stable and predictable contractual relations with the determining factor of mutual trust in the business environment and the equivalence of Ukrainian-European partners in the context of deepening trade and economic integration of Ukraine with the European Union has been further developed.

Practical value. The results of the conducted research can become a scientific basis for the development of mechanisms of contractual relations in the process of deepening the trade and economic integration of Ukraine with the EU, and the implementation of practical recommendations will make it possible to significantly reduce the gap in GDP per capita in Ukraine and EU countries.

Key words: Ukraine, Europe, strategic directions, research, innovation, regulation, contractual relations, trade, economy, integration.

Дата надходження рукопису: 05.05.2025

Дата прийняття рукопису до друку: 09.06.2025

Дата публікації: 30.06.2025